

А. Р. Яцюк
студ. III курсу
спеціальність «Право»
Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

УМИСНЕ ВБИВСТВО ПРИ ПЕРЕВИЩЕННІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ

Ч. 3 ст. 27 Конституції України закріплює право людини захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань [1, ст. 27]. Вказане право є природнім і невідчужуваним, абсолютним правом людини. Тобто всі інші особи не мають права перешкоджати громадянину в законному здійсненні цього права.

В Кримінальному кодексі України (далі – КК України), в ст. 36 закріплюється поняття необхідна оборона, це дії, вчиненні з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони [2, ст. 36].

Необхідна оборона виключає злочинність діяння, тобто особа, яка її застосовує не притягується до кримінальної відповідальності. Підставу і ознаки необхідної оборони в кримінально-правовій літературі прийнято називати умовами правомірності. Але наряду з цим існує поняття перевищення меж необхідної оборони, що призводить до тяжких наслідків.

Інститут необхідної оборони, перевищення меж необхідної оборони досліджувався багатьма вченими-криміналістами: І. І. Слуцьким, М. І. Загородниковим, Л. А. Остапенком, В. П. Діденком, Г. А. Кригером, В. М. Козаком, М. І. Мельником, В. О. Навроцьким та іншими.

Ст. 118 КК України закріплює умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця [2, ст. 118].

При застосуванні даної статті існує ряд спірних моментів, стосовно яких в науці та практиці існує безліч поглядів. Насамперед варто звернути увагу на те, що практика застосування даної статті є зовсім не однорідною. При розгляді ідентичних справ, суди приймають різні рішення. В майбутньому такий недолік законодавства породжує досить багато спірних моментів, при розгляді схожих кримінальних справ. Причинами цього може являтися недостатня законодавча база, не встановлено межі необхідної оборони, ознаки їх перевищення, не окреслено коло умов при яких необхідна оборона буде вважатися правомірною дією, вчинюваною з метою захисту. Також варто звернути увагу на те, що в

законодавстві відсутнє розмежування понять «напад» та «посягання». З огляду на наведенні факти вивчення даної теми є досить актуальним.

Ст. 118 КК України містить склад привілейованого умисно вбивства – вбивства в разі перевищення меж необхідної оборони або перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

Для правильної та належної кваліфікації за ст. 118 КК України необхідно правильно розмежувати та встановити наявність стану необхідної оборони, характер небезпеки, що загрожувала та обставини, що могли вплинути на реальне співвідношення сил нападаючого і того хто захищався (місце час, кількість нападаючих, раптовість, вік, стать та інше). Важливим моментом є співвідношення небезпеки яка загрожувала, з діями особи яка захищалася.

Об'єктом злочину є суспільні відносини у сфері охорони життя людини.

Суб'єктом даного злочину є фізична, осудна особа, якій на момент вчинення злочину виповнилося 16 років і яка перебуває у стані необхідної, уявної оборони або правомірного затримання особи, що вчинила злочин.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується у формі прямого або непрямого умислу.

Об'єктивна сторона характеризується:

- 1) діями, спрямованими на позбавлення життя іншої людини;
- 2) наслідками у вигляді смерті людини;
- 3) причинним зв'язком між зазначеним діянням та наслідком;
- 4) певною обстановкою вчинення злочину [3, с. 319].

Злочин вважається закінченим з моменту настання смерті потерпілого.

Приводом до застосування оборонних заходів при виникненні стану необхідної оборони виступає суспільно-небезпечне посягання, а не сам напад.

Дана норма не випадково закріплена в кримінальному законі, адже тим самим законодавцем дозволений захист проти діянь, що не мають ознак нападу, тобто спроб завдати шкоди з використанням фізичної сили [3, с. 320].

Умисне вбивство, передбачене ст. 118 КК України, може бути вчинене за умови наявності: необхідної оборони, передбаченої ст. 36 КК України, уявної оборони, коли обстановка, що склалася, давала особі достатні підстави вважати, що мало місце реальне посягання, і вона не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковості свого припущення (ч. 2 ст. 37 КК України), або затримання особи, що вчинила злочин (ст. 38 КК України) [4, с. 746].

Перевищенням меж необхідної оборони відповідно до ч. 3 ст. 36 КК України визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. Так само перевищенням заходів, необхідних для затримання злочинця при умисному заподіянні йому смерті згідно з ч. 2 ст. 38 КК України визнається явна невідповідність вчиненого небезпечності посягання або обстановці затримання злочинця [4, с. 747].

Роблячи висновки, ми можемо сказати, що для усунення проблем кваліфікації при застосуванні даної статті необхідні певні зміни в законодавстві, а саме чітко визначити межі необхідної оборони. Розмежувати два окремі склади вбивства умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони і умисне вбивство при перевищенні заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила злочин.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 27.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від станом на 26.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 18.03.2019).
3. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів. Навчальний посібник. Київ, 2002. 640 с.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. Київ, 2008. 1428 с.